

CZU: 37.018.1

COORDONATA PRAXIOLOGICĂ DE FORMARE A EFICIENȚEI PERSONALE LA MEMBRII ADULȚI AI FAMILIEI

Tatiana PEREU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Familia are un rol decisiv în formarea personalității copilului. Relaționarea pozitivă în cadrul familiei permite valorificarea tuturor tipurilor de resurse ale membrilor acesteia și contribuie la sporirea eficienței personale atât a adulților, cât și a copiilor. Eficiența adulților se reflectă în manifestarea unui comportament adaptativ, creativ, care poate propulsa familia la un nou nivel, mult mai prosper.

Cuvinte-cheie: adult, copil, familie, eficiență personală, consiliere.

THE PRAXIOLOGICAL COORDINATOR OF SELF-EFFICACY TRAINING FOR ADULT FAMILY MEMBERS

The family has a decisive role in forming the child's personality. Positive relationship within the family allows the exploitation of all types of resources of its members and contributes to the enhancement of the self-efficacy of both adults and children. The self-efficacy of adults is reflected in the manifestation of adaptive, creative behavior that can propel the family to a new, more prosperous level.

Keywords: adult, child, family, self-efficacy, counseling.

Introducere

Procesul globalizării, migrația și mobilitatea mare a oamenilor, transformările socioeconomice ce au loc în Republica Moldova produc schimbări și în structura familiei, iar societatea tradițională cedează locul celei postmoderne, axate pe competiție, activism, eficiență și autovalorizare în variate domenii. Eficiența adulților se reflectă în manifestarea unui comportament adaptativ, creativ, care poate propulsa familia la un nou nivel, mult mai prosper. Cercetarea a fost impulsivă și de conștientizare a faptului că mutațiile sociale, economice și culturale au generat un șir de transformări ale familiei – atât pozitive (democratizarea relațiilor familiale), cât și negative (plecarea adulților la muncă peste hotare, scăderea natalității, abandonul copiilor, creșterea ratei divorțurilor, a familiilor dezintegrate), care generează numeroase dificultăți legate de eficiența personală a membrilor familiei, a părinților. Evident că eficiența personală a adulților în funcțiile lor de soți și de părinți este strâns legată de cultura generală, inteligența, competența acestora.

Cercetarea problemei privind formarea eficienței personale la membrii adulți ai familiei are ca scop conceptualizarea, elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice ale formării eficienței personale la membrii adulți ai familiei, mai cu seamă a părinților, prin intermediul consilierii psihopedagogice. În urma examinării și analizei conceptului de eficiență, stabilirii aspectelor/caracteristicilor definitorii ale eficienței personale au fost determinați indicatorii nivelului de formare a eficienței personale a adulților. Demersul formativ-evaluativ al formării eficienței personale a adulților din cadrul familiei s-a desfășurat pe parcursul unui an și jumătate (16 luni) de studii în IP Liceul Teoretic cu Profil Arte *Nicolae Sulac*, din mun. Chișinău, pe lotul de părinți ai elevilor din clasele a III-a și a IV-a (4 clase). Evident că în cercetare am pus accentul pe formarea eficienței personale a adulților în funcția lor de părinți. În acest scop am elaborat, implementat și validat *Programul de consiliere parentală pentru dezvoltarea eficienței personale*, în care au fost proiectate și structurate reperele teoretice și aplicative ale eficienței personale a adulților, acestea fiind repartizate pe teme și ședințe cu părinții, urmate de obiective, forme, strategii și metode.

Principiile de direcționare a experimentului formativ:

1. Principiul îmbinării informării cu formarea părinților;
2. Principiul integrării cunoștințelor la nivelul convingerilor, atitudinilor și comportamentului parental pozitiv;
3. Principiul respectării echilibrului dintre acumularea cunoștințelor teoretice și dezvoltarea experienței practice;
4. Principiul respectării drepturilor omului și a deontologiei profesionale;

5. Principiul însușirii temeinice a cunoștințelor și formarea competențelor eficienței personale.

Principiile vizate au fost selectate din teoria generaă a educației [1,2] și consilierea familiei [3–7]. Activitățile desfășurate au fost organizate sub variate forme: ședințe-ateliere de informare, ședințe-ateliere de formare/exersare, mese rotunde, workshopuri, conferințe practice etc. Metodele de bază aplicate în cadrul experimentului sunt: observarea, convorbirea, portofoliul, analiza și sinteza, studiul de caz, metafora, modelarea, exercițiul, resemnificarea, explicația, demonstrația, prezentarea PPT, sumarizarea, interpretarea etc. În continuare prezentăm *Programul de consiliere parentală pentru dezvoltarea eficienței personale* (a se vedea Tabelul), elaborat în scopul stabilirii domeniilor de referință pentru formarea competențelor parentale.

Tabel

Programul de consiliere parentală pentru dezvoltarea eficienței personale

Nr.	Tematica	Obiectivele	Forma	Strategii și metode
1. 2.	Particularitățile de vârstă ale adultului și ale copilului. Rolurile și stilurile parentale. Modelul parental pozitiv.	– familiarizarea cu particularitățile de vârstă și crizele de dezvoltare psihofizică a omului; – descrierea competențelor unui părinte eficient.	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea; *metafora; *conversația.
1. 2.	Componentele unui mod de viață sănătos. Gestionarea eficientă a crizelor de vârstă. Comunicarea și relaționarea familială eficientă.	– analiza factorilor determinanți ai dezvoltării umane și a modului demn de viață în cadrul familiei; – informarea adulților privind EP în desfășurarea comunicării și relaționării familiale optime.	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea; *metafora; *conversația
1. 2.	Conceptul de sine. Cunoașterea, autocunoașterea și autoperfecționarea. Climatul moral al familiei.	– descrierea competențelor unui adult și părinte eficient; – familiarizarea și structurarea personalității (conceptul de sine, imaginea de sine, stima de sine etc.) și necesitatea autocunoașterii și autoperfecționării.	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea; *metafora; *conversația
1. 2.	Modele de familii eficiente și EP a adulților. Managementul vieții familiale. Interacțiunea eficientă în cadrul familiei. Familia și autoactualizarea.	– exersarea adulților în elaborarea programelor de reechilibrare a modului de viață; – sporirea nivelului de eficiență personală a membrilor adulți ai familiei.	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea;

				*metafora; *conversația; *exercițiul.
1.	Gestionarea eficientă a conflictelor interpersonale.	– formarea capacității de gestionare eficientă a relațiilor și conflictelor interioare;	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea; *metafora; *conversația; *exercițiul.
2.	Gestionarea eficientă a conflictelor interpersonale.	– formarea abilităților de management al sinelui și gestionarea conflictelor interpersonale.		
1.	Elaborarea unei strategii de dezvoltare personală pentru adulți.	– formarea capacității de elaborare a unei strategii de dezvoltare personală a adulților și copiilor, bazată pe:	Ședințe-atelier de informare	Strategia centrală de informare Metode: *comunicare PPT; *povestirea; *explicarea; *metafora; *conversația; *exercițiul.
2.	Elaborarea unei strategii de dezvoltare personală pentru copii.	– autocunoaștere; – valorificarea punctelor forte; – perfecționarea punctelor vulnerabile.		

Analizând programul, se poate observa că temele ședințelor de consiliere au fost plasate în blocuri a câte două, având obiective specifice, ceea ce a permis o structurare eficientă a programului și a oferit posibilitatea însușirii temeinice a cunoștințelor din partea beneficiarilor. Aici s-au respectat principiile îmbinării informării cu formarea părinților; integrării cunoștințelor la nivelul convingerilor, atitudinilor și comportamentului parental pozitiv; însușirii temeinice a cunoștințelor și formarea competențelor eficienței personale. Alternanța ședințelor de consiliere a părinților a urmărit principiul echilibrului dintre acumularea cunoștințelor teoretice (3 ședințe informative) și dezvoltarea experienței practice (3 ședințe formative). În cadrul ședințelor de consiliere în grup au fost discutate subiectele de bază, însă au fost analizate și un șir de studii de caz reale. La rugămintea părinților, au fost elaborate: regimul zilei elevilor, programul de sănătate a familiei, agenda comunicării și relaționării eficiente, programe de autoperfecționare/dezvoltare a EP a adulților și a copiilor etc. S-a lucrat într-o manieră interactivă, ceea ce a permis adulților să însușească strategiile de tip *coping*, formarea și dezvoltarea capacităților de gestionare eficientă a relațiilor, a capacităților de elaborare a strategiilor de dezvoltare personală, bazate pe valorificarea punctelor forte, dar și pe perfecționarea punctelor vulnerabile. Tipul lotului de subiecți și a tehnicilor aplicate *înainte și după* a facilitat monitorizarea secvențială a experimentului și a permis observarea schimbărilor intervenite în comportamentul subiecților (mame, tați), dar și al elevilor. Pentru evaluarea potențialului formativ al *Programului de consiliere a adulților* am utilizat cele două instrumente elaborate și folosite la etapa experimentului de constatare. Vom elucida metamorfozele obținute la nivelul competențelor EP a adulților (24 de poziții) prin simpla evaluare a îndeplinirii sarcinilor-aplicații. Am decis la prima investigație să nu delimităm câteva niveluri, pentru a nu provoca confuzii adulților, ci să analizăm câți părinți au făcut față sarcinii (bine și foarte bine) și câți din ei n-au reușit sau au obținut un rezultat vag la realizarea sarcinii.

Indicatorul I – CDPP (competențe de definire a particularităților de personalitate). Așadar, la primul indicator după experimentul de formare am obținut un rezultat destul de optimist.

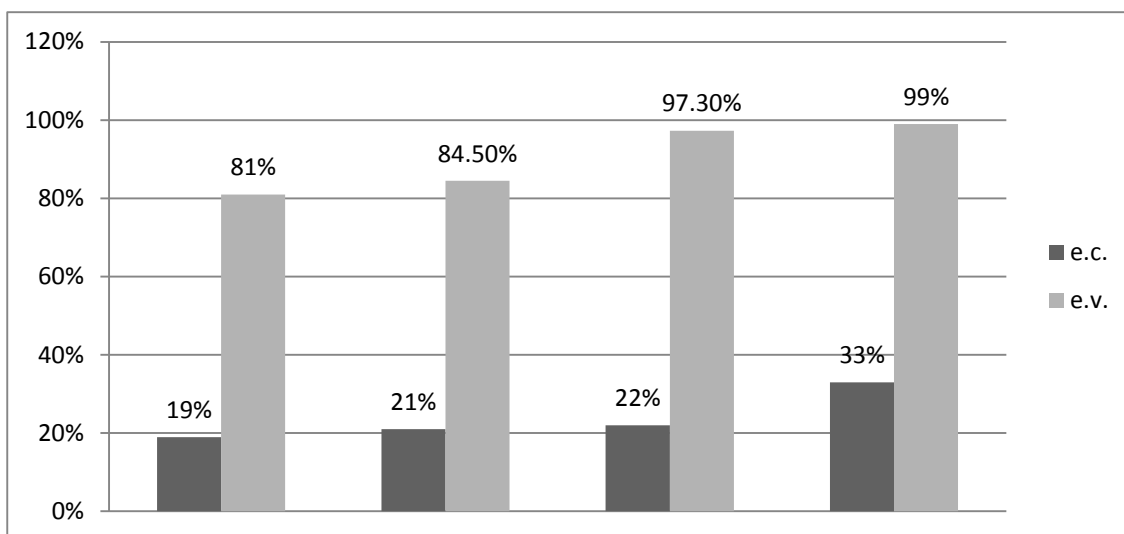

Fig.1. Competențe ce țin de definirea particularităților de personalitate.

Indicatorul II – CPDGPE (competențe de percepere, definire și gestionare a propriilor emoții).

Dacă la început/constatare, părinții au demonstrat cunoștințe și competențe insuficiente, aproximative, mai cu seamă la definirea componentelor identității de sine (19%), imaginii de sine (21%), practic nefiind în stare să caracterizeze trăsăturile de personalitate (22%) și să descrie în ce constă manifestarea încrederii în propriile forțe (33%), apoi după ședințele de consiliere observăm că situația s-a schimbat radical. În acest context, considerăm necesar să menționăm că anume la această tematică s-a lucrat mai anevoios și mult. Unor părinți (32 de adulți) le-a venit destul de greu să înțeleagă structura și trăsăturile personalității. Situația s-a schimbat atunci când le-am oferit postere și materiale cu această informație, organizată esențializat și succint.

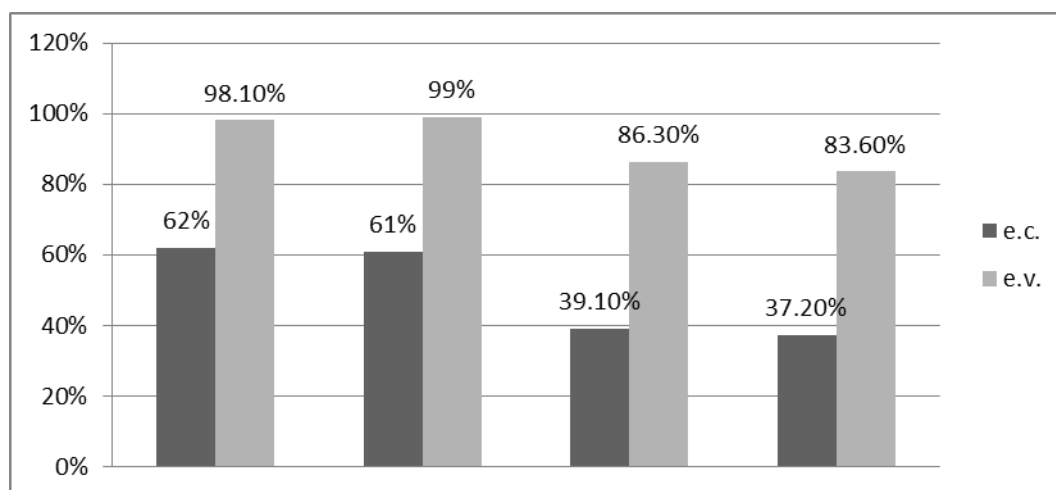

Fig.2. Competențe ce țin de perceperea, definirea și gestionarea propriilor emoții.

Din reprezentarea grafică elucidată în Figura 2 se observă că la acest aspect adulții s-au descurcat destul de bine și la constatare. Desigur, după ședințele de consiliere situația s-a ameliorat și mai mult. La activități părinții au fost activi și au explicat ce emoții trăiesc și cum se străduie să le gestioneze. Mai mult s-a lucrat la gestionarea *mâniei*, *furiei* și *ranchiunii*. Au fost modelate situații speciale, pentru a învăța adulții să depășească și chiar să se debaraseze de acestea.

La indicatorul III – CAGCFE (competențe ce țin de adaptarea și gestionarea comportamentului familial eficient) am obținut următorul tablou (Fig.3).

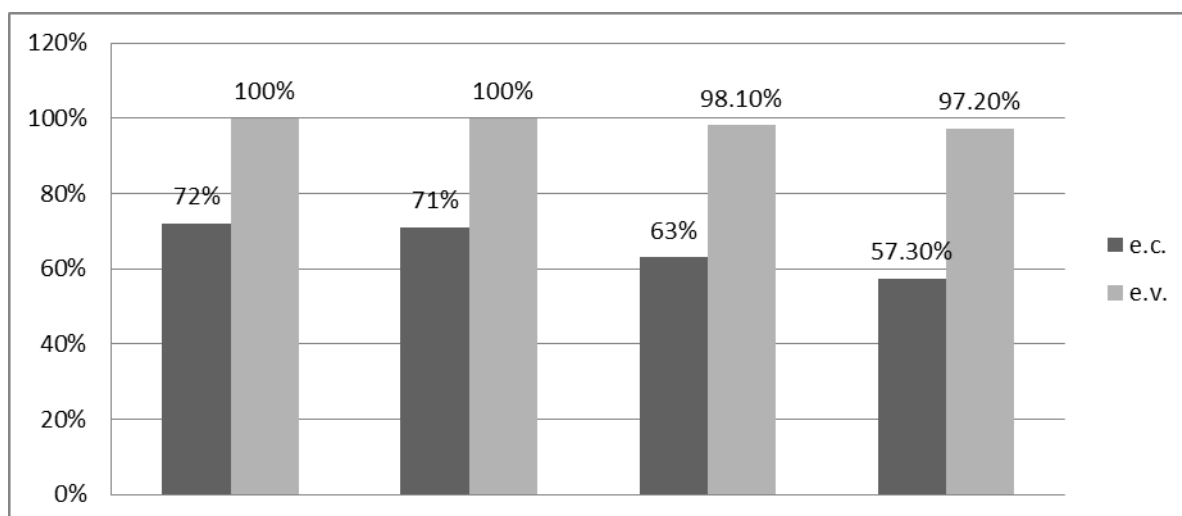

Fig.3. Competențe ce țin de adoptarea și gestionarea comportamentului familial eficient.

Studiind histograma de mai sus, lesne putem observa că familiile, adică adulții de vârstă medie (după 35 de ani), se descurcă destul de bine cu aspectul vizat. Aceștia au fost în stare să explice, chiar la constatare, în ce constă comportamentul optimist (72%), comportamentul pozitiv/moral (71%), comportamentul creativ (63%) și cum se manifestă inițiativa, încrederea în luarea deciziilor (57,3%). Acest fapt este de menționat în mod deosebit, deoarece denotă o anumită atitudine, responsabilitate și dorință de schimbare. Evident că după sesiunile de consiliere situația s-a îmbunătățit mult.

Indicatorul IV – CAGIFP (competențe ce țin de adaptarea și gestionarea interacționării familiale pozitive).

Cu un interes mare au ascultat adulții informația privind gestionarea comunicării și relaționării familiale și au participat activ la exersarea noilor modele, la elaborarea strategiilor de colaborare optimă în cadrul familiei, de relaționare pozitivă și de gestionare a conflictelor interpersonale.

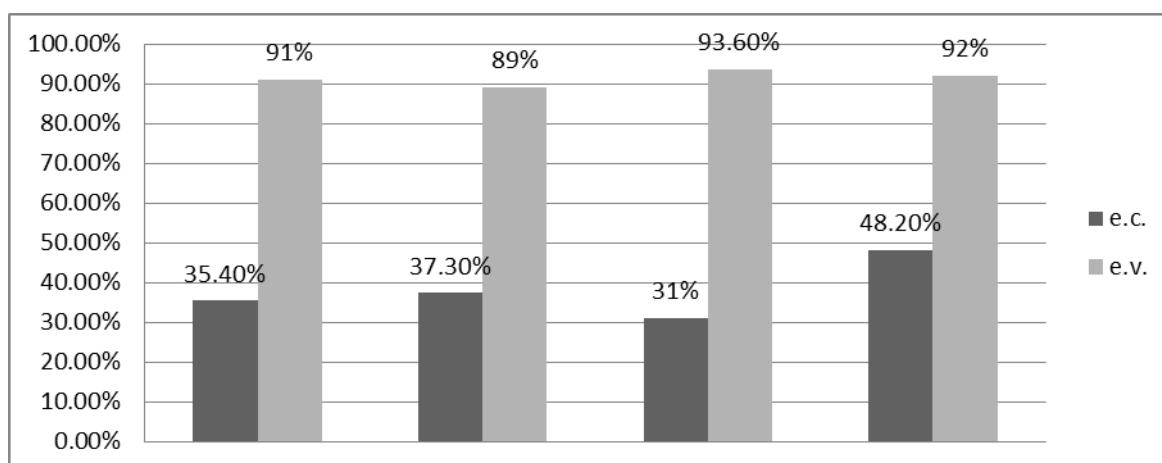

Fig.4. Competențe ce țin de adoptarea și gestionarea interacționării familiale pozitive.

După cum se poate observa din histograma de mai sus, cel mai dificil aspect pentru adulți este legat de perceperea, înțelegerea și gestionarea conflictelor interioare/intrapsihice (31% – la constatare). După formare, părinții au însușit specificul, caracteristicile și tehnicile de gestionare a conflictelor interioare. Din conversațiile noastre cu subiecții investigați am stabilit cauzele acestora și am lucrat în cheia valorificării strategiilor de tip *coping*. Printre cauzele frecvent întâlnite ale conflictelor interioare figurează: dificultățile de la serviciu, dificultățile de comunicare-relaționare cu partenerul conjugal, crizele de vârstă, situația economică precară a familiei, probleme în educația copiilor, dificultăți cu rudele (din ambele părți). Noi am aranjat cauzele conflictelor în ordinea depistării acestora și am desfășurat activități de consiliere focus-grupuri, formate după specificul conflictului. Evident că la acest indicator, pe parcursul vieții, vor apărea și se vor manifesta diferite cauze. În acest sens, am exersat adulții în stabilirea și anihilarea sau chiar lichidarea cauzelor ce apar. În legătură strânsă cu **indicatorul IV** este următorul, adică **indicatorul V**.

Indicatorul V – CEGSDEPA (competențe ce țin de elaborarea și gestionarea strategiilor de dezvoltare a eficienței personale a adulților).

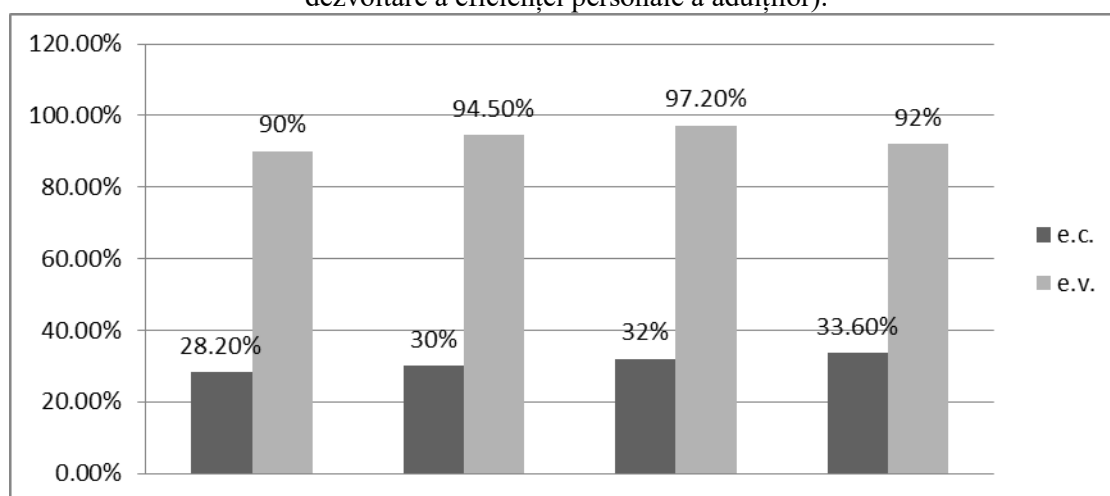

Fig.5. Competențe ce țin de elaborarea și gestionarea strategiilor de dezvoltare a eficienței personale a adulților.

La **indicatorul V** și competențele sale s-a lucrat în mod practic, toți părinții au participat la exersarea vizată. Strategiile de dezvoltare a EP ei le-au întocmit numai după ce am elaborat *Fișa competențelor de dezvoltare a EP a adulților*. Decalajul obținut de la constatare și după formare atestă clar că adulții au fost foarte motivați pentru a se autoperfecționa, ceea ce la fel demonstrează atitudinea cointerată și deschisă a acestora pentru cunoaștere.

Ultimul **indicator, VI – CDEPC** (competențe ce țin de dezvoltarea eficienței personale la copii), este unul decisiv în schimbarea conduitei copiilor. Aici s-a lucrat cu părinții, dar am implicat și elevii în activitățile de consiliere centrată pe autoeducație (4 ședințe cu elevii). Desigur, am lucrat mai mult, însă rezultatele ne-au bucurat.

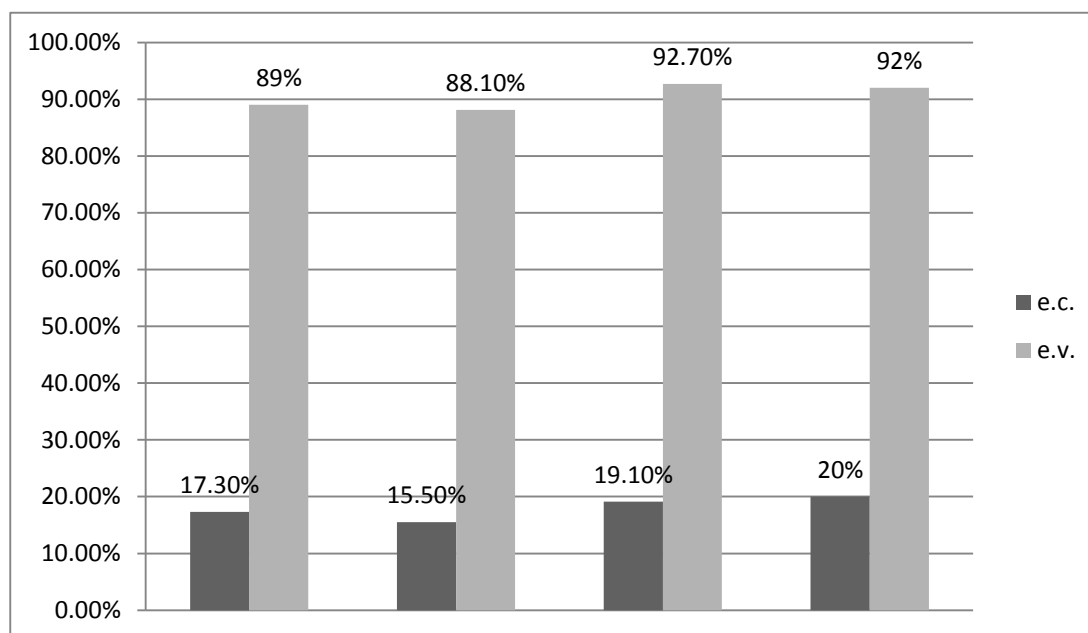

Fig.6. Competențe ce țin de dezvoltarea eficienței personale la copii.

Bineînțeles că rezultatele obținute la acest indicator demonstrează potențialul final al părinților. Logic, dacă adulții nu ar fi însușit competențele premergătoare, nu ar fi fost în stare să demonstreze aceste rezultate. Numai grație faptului că adulții au studiat, au exersat și însușit tot programul propus ei s-au putut manifesta

eficient la acest indicator. Potrivit rezultatelor la experimentul de constatare și conversațiilor purtate cu părinții, observăm că aceștia cunoșteau puține lucruri sau nu cunoșteau practic nimic despre EP a copiilor: la poziția 1 (17,3%), la poziția 2 (15,5%), care viza strategiile și modelele educației familiale optime și strategiile de formare la copii a abilităților de autoeducație (20%).

La ultima ședință de consiliere le-am propus părinților o probă specială prin care ei ar putea aprecia cum s-a schimbat calitatea vieții familiei după un an și jumătate de activități în domeniul sporirii eficienței personale. *Criteriile de apreciere* a calității vieții familiei au fost corelate cu cele 10 condiții psihopedagogice și indicatorii EP, după cum urmează:

1. bunăstarea morală – climatul familial;
2. comunicarea și relaționarea familială;
3. coeziunea/ solidaritatea familiei;
4. adaptabilitatea familiei;
5. modul de viață al familiei;
6. gestionarea emoțiilor/cultura emoțională;
7. gestionarea stresului;
8. managementul familial;
9. gestionarea conflictelor familiale;
10. educația copiilor.

Am propus părinților *Fișa de apreciere comparativă a calității vieții familiei* și i-am rugat să fie sinceri și obiectivi în alegerea calificativului (calitate inferioară, medie și bună), pentru etapa inițială (început) și după activitățile de consiliere. Rezultatele obținute sunt reflectate în Figura 7.

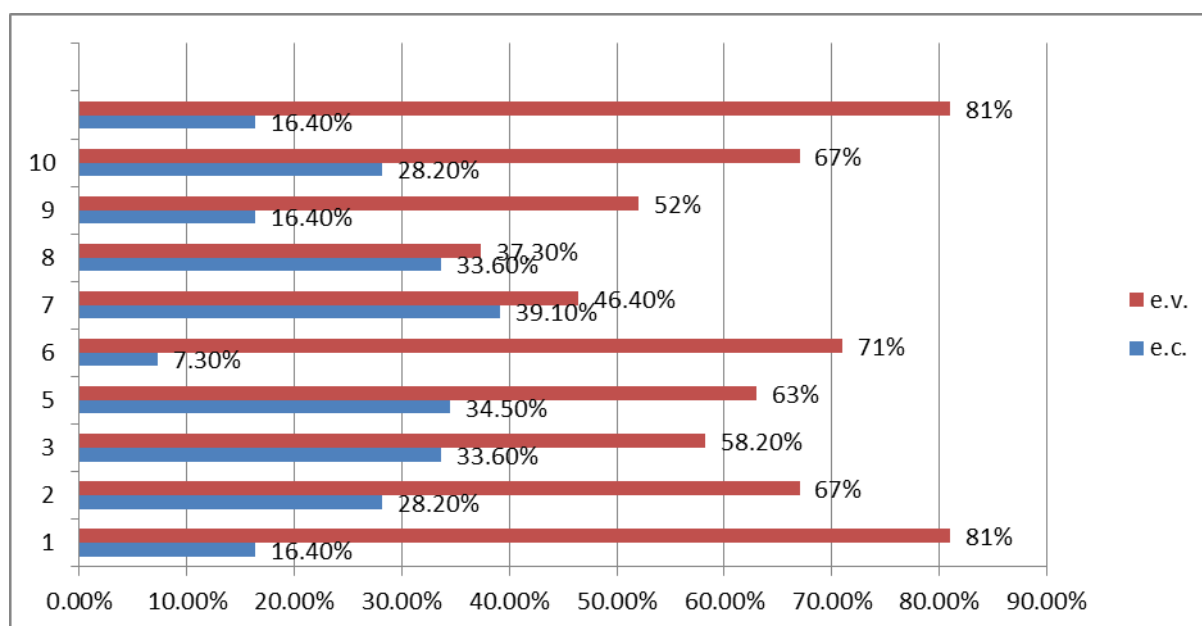

Fig7. Aprecierea comparativă a calității vieții familiei (nivelul inițial și cel de la etapa postformare).

Rezultatele primite, conversațiile cu adulții și cu copiii ne-au demonstrat că ambele părți sunt satisfăcute de programul pe care l-au parcurs în această perioadă de timp. La întrebarea părinților de ce nu am inclus și calificativul *foarte bună*, deoarece mulți dintre ei consideră că transformările pe care le-au obținut corespund mai mult acestuia, noi le-am explicat că calificativul *bună* corespunde mai mult situației și este o apreciere obiectivă. Desigur, în Figura 7 am elucidat numai situația comparativă de la etapa constatativă/nivelul inferior și de la etapa de verificare/ postformare – nivel apreciat ca bun. Reieșind din rezultatele investigației noastre, putem afirma că potențialul formativ al *Programului de consiliere parentală pentru dezvoltarea eficienței personale* s-a materializat în:

- achiziționarea cunoștințelor din domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei educației. Subiecții au reușit să conștientizeze mecanismele de formare a imaginii de sine, a stimei de sine, a conceptului de

sine, a autoevaluării; au învățat să gestioneze eficient conflictele intra- și interpersonale, relațiile cu mediul existențial. Autocunoașterea a facilitat contactul cu ceilalți membri ai familiei și a contribuit la fortificarea climatului pozitiv în familie;

- modificarea tiparelor eronate cognitive, eliminarea (parțială) a stereotipurilor moștenite prin tradiție ce țin de educația copiilor, modelele de familie. Rolurile conjugale și parentale se modifică dacă se lucrează permanent cu familia și cu elevii;
- sporirea numărului de părinți care au adoptat un stil de interacțiune eficientă în cadrul familiei cu 55,6%, al celor care au învățat să gestioneze eficient conflictele interioare (cu 62,6%) și interpersonale (cu 43,8%), și-au fortificat competența parentală manifestată prin capacitatea de a realiza optim educația familială și a forma la copii competența de eficiență personală (cu 72%) etc.

Luată în general, rezultatele sunt destul de optimiste, dar procesul de autocunoaștere și autoperfecționare, în esență, este de lungă durată. Cu siguranță, activitățile desfășurate în cadrul *Programului de consiliere* sunt un început pozitiv pentru cei 110 subiecți antrenați în experimentul de formare. În mod rezumat, rezultatele cercetării efectuate pot fi formulate în următoarele **recomandări**:

- Elaborarea la nivelul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării a unor politici funcționale, care ar obliga mass-media și instituțiile de învățământ din republică să inițieze și să monitorizeze proiecte interesante și de durată privind cultivarea eficienței personale a adulților, a tinerilor și a persoanelor în etate.
- Inițierea de către IȘE a unor proiecte de popularizare sistematică, activă și atractivă a inovațiilor în domeniul Științelor educației.
- Organele de conducere ale mass-media să planifice și să organizeze emisiuni radio și TV de calitate, destinate familiei, eficienței personale a părinților, educației copiilor.

Referințe:

1. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010. 396 p.
2. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2014. 534 p.
3. CUZNEȚOV, L. *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*. Chișinău: CEP USM, 2008. 624 p.
4. CUZNEȚOV, L. *Filosofia practică a familiei*. Chișinău, 2013. 328 p.
5. DAFINOIU, I. *Elemente de psihoterapie integrativă*. Iași: Polirom, 2007. 230 p.
6. DUMITRU, I.A.I. *Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice*. Iași: Polirom, 2008. 332 p.

Date despre autor:

Tatiana PEREU, doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

E-mail: pereu.tatiana@gmail.com

Prezentat la 21.05.2019